

Bulletin *Old Sillevold*

Nummer 40 Voorjaar 2018

Dubbel woonhuis te Silvolde uitgebrand

De brandweer in volle actie.

Zaterdagmiddag, precies 12 uur ontdekte de familie Jansen, wonende in de Hoofdstraat te Silvolde, brand bij hen in het bovenhuis.

Onmiddellijk te hulp gesnelde bureu en voorbijgangers wisten de rijwielzaak en de benedenverdieping van de heer Jansen, alsmede de aangrenzende woning, bewoond door de familie Betting, voor een groot gedeelte te ontruimen. Het bovenhuis stond echter al spoedig in lichte laai. De brandweren van Silvolde en Terborg, welke spoedig ter plaatse waren, konden eerst weinig uitrichten door defecten aan de spuitinstallaties, doch later werd het vuur met succes bestreden, door de slangen op de waterleiding aan te sluiten.

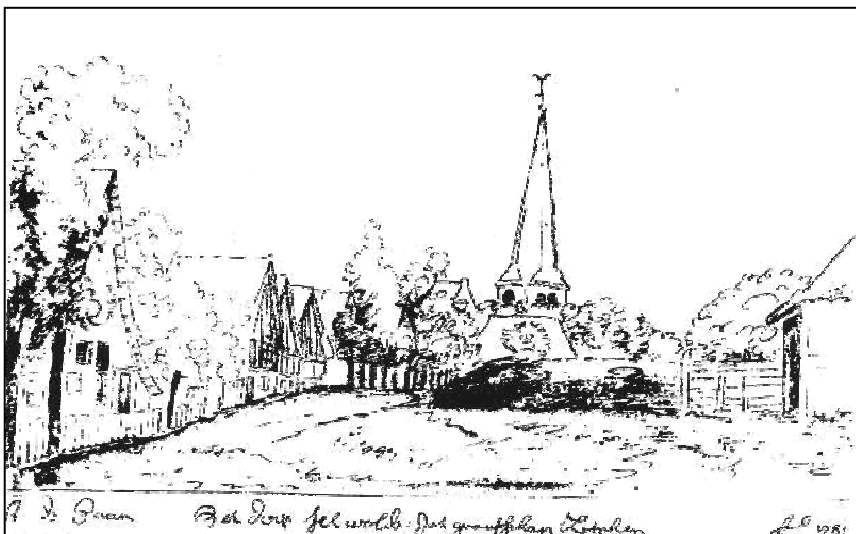
Toch kon men niet verhinderen dat beide bovenhuizen geheel uitbrandden, waardoor veel beddegoed en kleding verloren gingen. De winkel van de heer Jansen

bleef intact doch kreeg veel waterschade.

De heer Jansen is penningmeester van Silvolde's Zakencentrum, waardoor hij het geld van deze vereniging beheerde en tevens de bonnen uitgifte aan de deelnemende winkeliers. Direct na het ontdekken van de brand bracht hij dit alles eerst in veiligheid, waardoor de kermisactie van Silvolde gewoon doorgang kan vinden.

De vermoedelijke oorzaak wordt gezocht op de badkamer, waar een brandend petroleumtoestel stond in de woning van de heer Jansen.

De verzekering dekt slechts gedeeltelijk de aanzienlijke schade. Bij deze brand bleek weer eens duidelijk welk een handicap het is voor de Silvolde brandweer, om met zulk verouderd materiaal te moeten uitrukken. Het wordt de hoogste tijd, dat hierin verandering wordt gebracht, zodat in de toekomst de noodlottige gevolgen van branden e.d. beperkt kunnen blijven.

Heemkundige vereniging
Old Sillevold

Op de voorpagina: Foto uit de Graafschapbode van het pand van fietsenmaker Leo Jansen, Ulfseweg 7, na de brand van 15 september 1951.

Inhoud:

Voorwoord

4

De dikste eik van Silvolde

Jan Hofstad MMXVIII

5

Op zoek naar Luciën

Marcel van Berkum

20

Leo Jansen

Herstel en verkoop van fietsen en elektra (1931–1962)

Robbie Wolters

24

Bontebrugkerk aan de eredienst onttrokken – 18-02-2018

Bernard Dorrestijn

28

Activiteitenkalender

35

Bulletin is een uitgave van de Heemkundige vereniging *Old Sillevold* en verschijnt tweemaal per jaar.

Nummer 40 - Voorjaar 2018

Redactieadres:

André Tangelder
Prins Willem Alexanderstr. 5
7064 GH Silvolde
tel. 0315-32 75 90

Email:
info@oldsillevold.nl

Internet:

<http://www.oldsillevold.nl>

Samenstelling en vormgeving:

Willie Dieker

© 2018

Heemkundige vereniging
Old Sillevold

Overname van bijdragen is toegestaan na toestemming van de redactie met bronvermelding.

De inhoud van de opgenomen artikelen valt onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

Losse nummers € 3,50 per stuk

ISSN 1569-1365

Voorwoord

Fijn dat je voorzitter bent van een levendige vereniging waar al die vrijwilligers zich inzetten om anderen belangeloos een plezierig moment te bezorgen met de geschiedenis van het Olde Sillevold.

Het schrijven van artikelen voor het verenigingsbulletin, het samenstellen, drukken en verzenden van het Bulletin, het bijhouden van de ledenadministratie, het organiseren van bijeenkomsten, het zoeken en plannen van activiteiten, het verwerken en beschrijven van archiefmateriaal zoals foto's en documenten, het werven van nieuwe leden, het actueel houden van de diverse vitrines, het beheren van het Pomphuis met zijn archeologische vondsten en andere.

Al die werkzaamheden zorgen ervoor dat heemkundige vereniging Old Sillevold de gemeenschap een boeiend programma kan bieden.

Het ledenaantal is in 2017 met circa 10% toegenomen en we hebben zelfs enkele leden “zonder grijze haren” in kunnen schrijven.

Het bestuur denkt dat we met Old Sillevold op de goede weg zijn, maar we horen graag van de leden hun visie op de vereniging. Wij staan open voor suggesties die richting kunnen geven aan onze toekomst.

Met veel plezier hebben we de afgelopen maanden de boekhouding van

café 't Centrum uit de jaren 1894 tot 1934, de periode T. Rademaker, de weduwe Rademaker en Jos Derksen, uitgezocht en gedigitaliseerd. Een gedeelte hiervan is binnenkort te zien op de website van “Old Sillevold”.

De archieven van Jaartsveld en Van der Kemp liggen nog te wachten om te worden ontsloten.

We willen een werkgroep vormen die na de zomer deze documenten gaat beschrijven en digitaliseren. Dat kan gebeuren in de archiefruimte en een spreekkamer bij de Schuylenburgh. Wil je helpen? Graag! Meld je dan aan bij het secretariaat.

Het vinden van nieuwe bestuursleden blijft moeilijk. André Tangelder heeft aangegeven in de jaarvergadering dat hij nog een periode van drie jaar als secretaris blijft. We gaan vroegtijdig op zoek naar een vervanger. Deze kan dan uitgebreid worden ingewerkt door een secretaris met meer dan 20 jaar ervaring.

In de bestuursvacature van Leo Helming is nog niet voorzien. We kunnen nog een actief bestuurslid gebruiken. Interesse? Wij geven graag een toelichting op de functie.

Een mooie zomer allemaal.

Robbie Wolters

De dikste eik van Silvolde

Jan Hofstad MMXVIII

Als natuurmens heb ik tijdens de vele tochten door de Achterhoek kunnen genieten van de prachtige natuur.

Vooral de plantenwereld met zijn bloemenpracht heeft mijn voorkeur, maar daarnaast heb ik oog voor opvallende boomvormen en bomen met een hoge leeftijd.

En laat nou hier in Silvolde aan het begin van de Paasberglaan zo'n machtige, imposante reus staan. Veel mensen lopen en fietsen er aan voorbij zonder hem op te merken; hoe is het mogelijk zou je denken!

De Latijnse naam van deze zomereik is *Quercus robur*, wat kracht betekent. Ik heb getracht de ouderdom te bepalen door uit te gaan van de stamomtrek op twee meter hoogte. Hij zal afhankelijk van de groeisnelheid, een ouderdom van minstens 250 jaar hebben. Hij heeft een omtrek van 470 cm op een hoogte van 200 cm en is meer dan 25 meter hoog.

Wat mij intrigeert in deze eik is dat hij ons met zekerheid veel kan vertellen over de geschiedenis en het wel en wee van Silvolde en zijn directe omgeving.

Wat heeft hij gezien, gehoord, gevoeld en geroken; wat staat er op zijn "harde schijf".

Ik neem plaats onder de boom, sluit mijn ogen en in mijn dagdroom kom ik in gesprek met de dikke eik. En dan begint de "eerbiedwaardige grijsaard" een watterval aan woorden over mij uit te

---

storten en hoor ..... dat hij waarschijnlijk het levenslicht zag in het jaar 1754. Warempel, dat is het jaar dat aan de overkant van de rivier een aantal mensen trachtte een smeltoven op te zetten. Na een voorspoedige jeugd zonder kinderziekten, kwam hij al snel in de puberteit en had op 20-jarige leeftijd zijn eerste eikels al geproduceerd.

'Met meerdere bomen vormde ik een lange rij aan één zijde van de verlengde Marktstraat die over gaat in de "Weg van Terborg naar Silvolde", de tegenwoordige Paasberglaan. Evenzo aan de andere zijde van de zandweg, net als aan weerszijden van de weg naar voormalig kasteel de Schuilenburg, zijn er in die tijd eiken en linden geplant. Omdat ik precies op de grens sta van het weidegebied van het landgoed Wisch enerzijds en het Silvolds grondgebied anderzijds, word ik aangemerkt als een **scheiboom.**

Mijn uitzicht

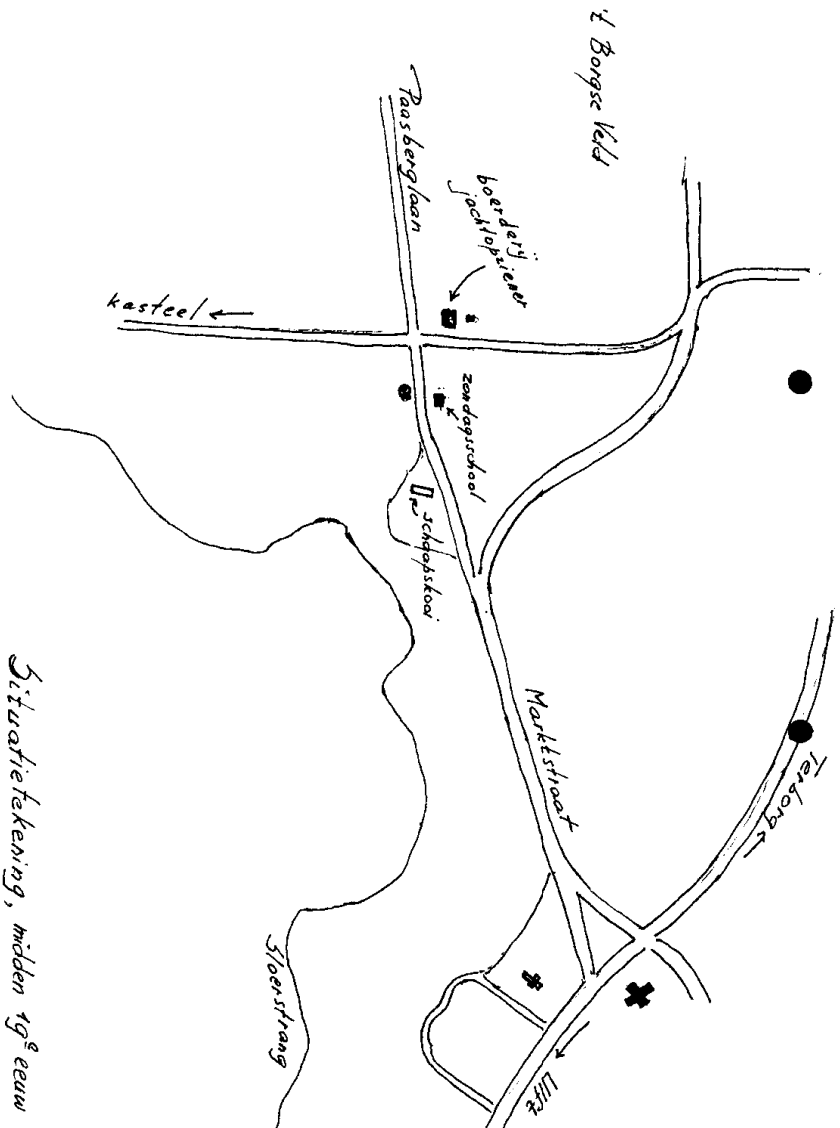
Aan de overkant van de weg keek ik tegen een hoge bult aan, de zogenaamde Silvolde Berg, die al voor een groot gedeelte was afgegraven. Veel zand was met eenvoudige boerenkarren naar het kasteel, en-

kele honderden meters hier vandaan, vervoerd in verband met de nodige verbouwingen en uitbreidingen.

Er is altijd veel strijd gevoerd om het bezit van het strategisch gelegen kasteel Schuilenburg, zodat vernielingen en wederopbouw elkaar regelmatig afwisselden. Ook de laan er naartoe is vanwege de ligging in het laaggelegen weidegebied behoorlijk opgehoogd met het Silvolde zand.

Dit laag gelegen gebied stond in de wintermaanden regelmatig onder water en als de vorst er dan overging, was het een eldorado voor de schaatsers. Vanaf kasteel Wisch in Terborg kon je dan min of meer zonder onderbrekingen via de weiden van d'n Iesselt richting Ulft zwieren. Door een beter waterbeheer is dit vermaak verleden tijd geworden.

Onderling kon ik als eik al op jonge leeftijd binnen een bepaalde afstand redelijk goed met mijn soortgenoten van het Kraaienbos communiceren, wat natuurlijk vanwege onze vaste standplaats zeer welkom is. Zo blijf je op de hoogte van schade aan bomen na een felle storm, waar bomen gekapt worden of waar nieuwe worden aangeplant.

Situatietekening, midden 19^e eeuw

Soldatenuniformen

Van de Franse tijd (1795-1813) weet ik me nog vaag het een en ander te herinneren. Rond het dorp, dat nog niet veel voorstelde, bevonden zich in een bepaalde periode aan het einde van de 18de eeuw een Franse troepenmacht van vele honderden manschappen en ook bijna net zoveel paarden. Om deze op de been te houden moesten er veel voedsel en voer voorhanden zijn. Dat werd vooral bij de boeren aan de oostzijde van het dorp verkregen, dus vooral van de boeren van de Kroezenhoek. Een zware tijd voor de Silvoldse bevolking. Ook rond mijn plek, bij het Kraaienbos, zag ik regelmatig soldaten in opvallende uniformen te paard voorbij komen. Als wapen hanteerden ze een zwaard of sabel. Om de Fransen te verdrijven kwamen uit het oosten de kozakken opdraven, onze bevrijders zo men zegt. Een krijgshaftig volk, gezeten op kleine wendbare paarden. Niets was er veilig voor deze heetgebakenden, dus voor vrouwen en vrouwtjes was het oppassen geblazen. Na het wegtrekken van de Fransen volgde een redelijk rustige tijd.

Garven binden

Al was ik nog behoorlijk slank,

toch had ik in die tijd al een behoorlijke lengte bereikt. Zo kon ik, kijkend over de weilanden van d'n Iesselt, de verdere uitbreiding van de ijzerhut volgen, al vlotte dat in het begin niet zo. Aan de andere kant richting Dennenberg en Terborgse Veld kon ik in de maand juli het goudgele graan ontwaren dat dan meestal met Sint Jaopik (25

juli) gemaaid werd. Het was dan een drukte vanjewelste op het roggeland. Op afstand kon je zien hoe vrouwen de afgelegde bundels graan in een handomdraai tot garven bonden. Speciaal voor dit werk staken ze zich in passende kledij, zoals een kopdoek, een schort, meestal lange mouwen en vanzelfsprekend klompen. Als dan moeder de vrouw het land opkwam met een mand gesmeerde boterhammen in de ene hand en in de andere zo'n grote blauwgrijze kan, was het voor ieder tijd om even uit te rusten. De laatst gebonden gar-

---

ven werden bij elkaar gelegd om er even gerieflijk op te kunnen zitten. De uitgedeelde boterhammen met spek en roggebrood werden gretig ingenomen en dan die koffie die in een lange straal in de blauwe kom werd gemikt. Een beetje slateren op het land was niet zo erg. Zo in de buitenlucht liet iedereen het zich heerlijk smaken. Al het brood en de koffie ging op en iedereen was vol-daan. Alles bij elkaar een prachtig decor om geschilderd te worden, een echt oer-Hollands plaatje. Tenslotte werden de garven met man en macht aan oppers of gasten gezet om zo het koren verder te laten drogen. Als de rogge eenmaal gemaaid was, kon de jeugd volop bezit nemen van het stoppelveld en er zich uitleven. Er werd vooral gevliegerd, maar dan wel met eenvoudige middelen. Verder was het roggeland ook een fantastische plek om verstopperijtje te spelen, in het bijzonder in die tijdelijke graanhutjes. De boeren waren daar overigens niet zo blij mee, want menig keer stortte zo'n hoop in en geen enkel kind dat er zich om bekommerde de garven weer op te zetten. Er waren ook nog wedstrijden om zo snel mogelijk met blote voeten over het stoppeland te rennen en je zag vaak kinderen “aren lezen”,

want er mocht niets verloren gaan. Rogge was toen de graansoort die het meest werd verbouwd op de zandgronden. De roggekorrel was vroeger de grondstof voor de bereiding van roggebrood, dat naast aardappelen het hoofdvoedsel was voor de gewone man. Wit brood gold als chique, als een lekkernij, als de cake van weleer.

Boven het golvende korenland ontwaarde ik ook een korenmolen en zelfs met moeite, als ik me een beetje uitrekte, de korenmolen op de nog grotendeels kale Paasberg in Terborg. Al moet wel opgemerkt worden dat in mijn jonge jaren het grondgebied van Silvolde zich helemaal uitstreckte tot aan de poort van Terborg, wat betekende dat de molen op de Paasberg gewoon een Silvoldse molen was! Evenzo behoorde het Voorbroek toentertijd tot Silvolds gebied, ook wel de Silvoldse Buurt genoemd.

Klepperman

Ik kan mij nog herinneren dat er in dit dorpje van een paar straten, voor de veiligheid ook een nachtwaker of klepperman zijn ronde deed. Vooral in de donkere maanden waakte hij voor overlast en brand en hij was uitgerust met een olielamp en een houten klepper.

Als er “iets aan de knikker was” klepperde hij heel luidruchtig. Zeker zal hij ook onder aan de Marktstraat geweest zijn, waar lang een dorpspomp heeft gestaan. Niet alleen een plek om twee emmertjes water te halen, maar waar jong en oud samenkwamen om te spelen en te kletsen, om zo op de hoogte te blijven van de laatste nieuwtjes, gewoon om de dorps roddels uit te wisselen. Waarschijnlijk werd bij de pomp ook nog de was gedaan.

Vee

Dicht bij de pomp, aan de andere kant van de weg tegen het weidegebied aan, stond ook nog een eenvoudige schaapskooi die toebehoorde aan de Schuilenburg. De schapen gingen vaak de wei op en een enkele keer in een blèrende colonne onder mij langs over het zandpad richting Paasberg. Ook heeft er op korte afstand in het Kraaienbos een tabaksschuur gestaan, die eveneens hoorde bij het kasteel. Als genotmiddel werd de tabak gerookt, maar pruimen en snuiven was in een bepaalde periode ook heel populair.

In die weilanden, behorend bij de Schuilenburg, werden in het seizoen koeien en kalveren ingeschaard. Heel wat inwoners uit het

dorp maar ook menig middenstander had naast een varken vaak nog een koe. Voor de pachtboer van die weiden waren dit inkomsten, maar als tegenprestatie voor het beheren van de weilanden moest hij in de winterperiode werkzaamheden verrichten op en rond het kasteel.

Een kronkelende waterstroom die zich door deze natte weilanden slingert, de Sloerstrang, was van oudsher de grens tussen Wisch en Gendringen. Deze dode arm van de Oude IJssel loopt uit in de gracht van het kasteel en mondt uiteindelijk weer uit in de oorspronkelijke rivierloop. Al lag de Schuilenburg dus heel dicht bij Silvolde, toch behoorde het tot het grondgebied van de gemeente Gendringen.

Silvolde in lichterlaaie (1825)

Wat veel indruk op mij gemaakt heeft en ik niet gauw zal vergeten, is die zomermiddag toen bijna het hele dorp, inclusief de katholieke kerk op de bult, plotseling in lichterlaaie stond. Grote waaiers van rook en vuur dreven mijn kant op, zodat ik het tamelijk benauwd kreeg. Al kreeg ik het wel behoorlijk warm, toch zijn er geen blaadjes verschroeid. Wat een gedoe en

---

ellende voor zo'n nederzetting. Bij de wederopbouw maar zo min mogelijk gebruik maken van hout.

Mijn honderdste verjaardag

Zo rond mijn eeuwfeest, toen er volop oorlog was op het schiereiland de Krim, begon men in het dorp aan een periode van opbouw na die grote brand. Vanaf mijn plek, aan het begin van de Paasberglaan, zag ik dat in gestaag tempo op de bult in Silvolde weer een torenspits verscheen. Hij torende boven alles uit, duidelijk hoger dan de afgeknotte toren van de voormalige katholieke kerk.

Eveneens zag je op de bult, weer wat later, een groot kolossaal gebouw

verschijnen, het bleek een klooster te zijn. Dit werd bevolkt door nonnen die zich vooral bezighielden met on-

derwijstaken. Naast het klooster verscheen nog een ander groot gebouw, namelijk de jongensschool.

Zondagsschool

Heel veel plezier heb ik beleefd aan de mensen die woonden in de twee huisjes tegenover mij aan de Paasberglaan. Van beide woonsteden, die in bezit waren van de familie Van Schuylenburch, zijn helaas geen sporen of restanten meer te zien. Op het boerderijtje links van mij woonde de boswachter, Wessel Kastein (1853), tevens jachtopzieder van het landgoed van kasteel de Schuilenburg. Om misverstanden te voorkomen, op het kasteel met de naam "de Schuilenburg" woonde

---

de familie Van Schuylenburch (met die naam als achternaam), afkomstig uit Den Haag. Vanaf een bepaalde tijd werd het op de zondag in het huisje van de boswachter steeds drukker. Kinderen kwamen van heinde en verre om de Bijbellesing bij te wonen. Als de kinderen na een dienst van luisteren en zingen naar buiten mochten, konden ze zich uitleven in joelen, schreeuwen en rennen. Ook mijn stam was stevast onderdeel bij spelletjes als verstoppertje en tikkertje.

's Avonds als de ouderen kwamen, was het allemaal wat rustiger en gezapiger. Voor de dames was er midden in week ook nog een naaikransje. Vooral van de bedrijvigheid, het vertier en vermaak van de kinderen op de zondag kon ik intens genieten.

Trouwens deze vooral zondagse activiteiten gingen na verloop van tijd wegens ruimtegebrek in het boerderijtje over naar het tweede huisje, pal tegenover mij. Deze echte zondagsschool werd ook wel het "kapelletje in 't bos" genoemd.

Helemaal feest voor de kinderen was het met kerst, als ze in optocht over de modderige weg naar het kasteel gingen. Na de chocolademelk en de nodige versnaperingen keerden ze op het eind van de mid-

dag meer dan voldaan huiswaarts over dat modderpad.

Tijd van de vooruitgang

Tot het einde van de 19e eeuw verliep het dagelijks leven in een rustig tempo. Haast kende men niet, er heerste gemoedelijkheid, er was nog tijd voor een praatje. Door wat jullie de industriële revolutie noemen, kwam er een snelle verandering in het economische leven, waarbij mensenhanden werden vervangen door machines. Uitvindingen zoals een stoommachine, elektriciteit, weefgetouw en de verbrandingsmotor speelden hierbij een grote rol.

Snelle verplaatsingen, in het perspectief van die nieuwe tijd, vonden plaats, denk aan tram, trein, auto en later vliegtuig. Zelfs met de fiets, ons stalen ros, kon men al snel van A naar B. Een metamorfose in mobiliteit voltrok zich in relatief korte tijd. Maar rond mijn plekje aan de Paasberglaan merkte je nog niet zoveel van deze ingrijpende veranderingen. Afgezien van enkelen die te paard, met kar en paard of met de sjees passeerden, kwamen de meeste mensen nog gewoon te voet voorbij. Behalve de bekende mensen uit mijn directe omgeving zag ik ook mensen van

---

allerlei pluimage voorbijkomen, zoals landlopers, bedelaars en marskramers of “kisjes kearls”. In hun rugkorf zeulden ze veelsoortig koopwaar mee: potten en pannen, elastiek, borstels, handgaren en zeep, dat zo grondig waste dat zelfs je zonden, volgens meneer de marskramer, als sneeuw voor de zon verdwenen!

Als op een stil moment een opoetje voorbijkwam, gekleed in een lange donkere jurk, soms met schort er over en eventueel een knipmuts, kon het zijn dat ze even neerhoekte (door de knieën ging) en even later zich weer oprichtte. Wat bleek? Ze had daar gewoon haar behoefte gedaan, zo ging dat vroeger. Naar men zegt had ze een “los hoes”, wat wil zeggen dat ze niets onder haar rok droeg. Of “mijn weg” de Paasberglaan vroeger onderdeel was van de doorgaande weg van Doesburg naar Anholt valt te betwijfelen. Meerdere bronnen houden het op de Terborgseweg als doorgangsweg!

De Van Schuylenburchs op visite

Vanaf het pad richting kasteel
.....een piepend rijtuig
.....snuivende paarden. In de och-

tendnevel zag ik iets van beweging. De contouren van een gespan met wiebelende koets werden steeds meer zichtbaar. Achter de koetsier waren vaag twee gestalten te zien en zonder het zeker te weten, moesten dat Lodewijk en zijn lief-tallige vrouw Aletta zijn. Ineens werd ik opgeschrikt door een prachtige fazantenhaan, die het met een hel kokkend geluid op een fladderend lopen zette, verder het weiland in.

Inmiddels waren de paarden met de barouchet(rijtuig) op de splitsing aangekomen en zonder een teken van de koetsier bogen ze als vanzelfsprekend naar links de Paasberglaan op. De rit ging gewoonlijk naar de Ulenpas in Keppel, waar ze vaak voor een langere tijd verbleven. Of ze gingen gewoon op de koffie naar kasteel Wisch. Het betekende dat kasteel Schuilenburg het regelmatig voor een bepaalde periode zonder de Van Schuylenburchs moest doen.

Voetballen in het Kraaienbos

Al voor 1900 werd er op verschillende plekken in Silvolde gevoetbald, zo ook voor mijn neus hier in het Kraaienbos. Het was een hobbelig terrein en de vele bomen waren zowel een sta-in-de-weg als

---

doelpalen. De jonge mannen hadden er lol in en van andere sporten was überhaupt nog geen sprake. Gewoon in het dagelijkse kloffie en vaak met pet op werd er achter een “bal” aangerend. Deze kon van allerlei materiaal zijn zoals papier, hooi of gras en werd omwikkeld met touw of een varkensblaas, met rubber en later met leer. Als de bal maar “rolde of stuiterde” was het motto van de boys. Een voorheen elitaire sport was geworden tot een volkssport.

Kriebelende insecten tussen de takken

Zo meneer, kun je me een plezier doen en me even krabben want ik heb een verdomde jeuk. Ik heb een grote hekel aan die lange slierten van irritante, harige rupsen, die jullie aanduiden als eikenprocessierupsen. Vooral 's nachts verplaatsen ze zich naar boven om van mijn bladeren te snoepen, die rotzakken. Overdag trekken ze zich weer terug in gemeenschappelijke spinsels, die als een grijsachtige deken om stam of takken zichtbaar zijn. Vroeger had ik daar nooit last van, het is echt iets van de laatste jaren. Daarnaast zijn er nog heel veel insecten die op een of andere wijze van mij willen profiteren, zoals

galwespen en galvliegen die verantwoordelijk zijn voor de bekende gallen. Helemaal kaal gevreten hebben ze me, in mijn lange leven, nog nooit. Verder geeft het mij best een fijn gevoel dat ik aan zoveel organismen onderdak kan bieden zonder dat het nadelig voor me is of ik er ziek van wordt. Aan veel vogels bied ik nestgelegenheid, een rustplek voor de nacht of gewoon een plek om zich te kunnen verbergen voor predatoren. De vele eikels (mast genoemd) die ik om de 4 à 5 jaar produceer, zijn een lekkernij voor eekhoorns, reeën, zwijnen, kraaien, gaaien en muizen. Zo je ziet, herberg ik een hele levensgemeenschap

Mijn angstgevoelens toen bommenwerpers en straaljagers overvlogen (WO II)

Liever praat ik daar niet over want bij het woord oorlog komen angstgevoelens bij mij boven drijven. Als er nu een straaljager of een helikopter overvliegt, breekt me het zweet al uit. Bombardementen, beschietingen en brandstichtingen waren schering en inslag. Regelmatig was er luchtalarm waarna mensen een veilig heenkomen zochten ondergronds, in de schuilkelder. Voor mij was dat niet weggelegd

---

want ik zit diepgeworteld. Er waren dagen bij dat de scherven en splinters me om de oren vlogen; ook mijn stam heeft veel moeten slikken. Het typische geluid afkomstig van bommenwerpers en jagers die vooral 's nachts in de oost-west corridors vlogen, zal ik nooit vergeten, zal ik altijd blijven herkennen. Het was een onrustige en vooral spannende tijd. Ik zie nog helder op mijn “netvlies” hoe op een nacht een Halifaxbommenwerper boven Silvolde werd neergeschoten en in glijvlucht voor de Oude IJssel bij het Melkvonder in Ulft tegen een opgeworpen dijk de grond raakte en ontplofte (13.6.1943). Vooral op het einde van de oorlog zijn er als klap op de vuurpijl nog verschillende woningen in puin geschoten en letterlijk op gooiafstand van mij vandaan, werd mijn geliefde kasteel Schuilenburg door de geallieerden in brand geschoten. Dit deed mij heel veel pijn. Jammer dat ze de bouwval uiteindelijk volledig gesloopt hebben. Veel van het puin, waaronder tufsteen, is gebruikt voor het verharden en ophogen van zandwegen. Bedenk dat tufsteen een zacht gesteente is en gauw verpulverd! Ondanks de tanks met Engelsen (Tommies) die het dorp vanuit het oosten binnentrok-

ken en hiermee het einde van de oorlog inluidden, heb ik deze 5 jaar toch als zeer traumatisch ervaren.

Tijdens mijn **tweede eeuwfeest** zag ik dat de ijzergieterij in Ulft na vele uitbreidingen groot was geworden, heel groot. Op het omvangrijke complex stonden zeven fabrieksschoorstenen en boven het maaiveld van de vele fabriekshallen stond de markante, beeldbepalende watertoren te pronken.

En van mijn soortgenoten in het Kraaienbos kreeg ik te horen dat er in die tijd bijna 1500 mensen werkten op de “Hut”, onvoorstelbaar toch!

Extreme weersituaties

Helse stormen en wind met orkaankracht heb ik moeten doorstaan. Vol in het blad vang je dan zoveel wind waardoor soms grote zware takken afbreken. Wel met pijn in mijn hart. Maar van de buitenkant valt dat nauwelijks op. Verder heb ik in mijn lange leven extreme winters alsook zeer hete zomers moeten trotseren. Met strenge winters heb ik eigenlijk de minste moeite, want bovengronds sluit ik dan alle kleine poriën met kurk af en een dikke schorslaag omhult me als een nauwsluitende pelsmantel. Ik kom

---

eigenlijk in een slaaptoestand of een soort winterslaap. Maar hete warme zomers is andere koek, want als ik niet oppas om tijdig alle luikjes, de huidmondjes in het blad, af te sluiten, zal ik door de grotere verdamping finaal uitdrogen. In het uiterste geval moet ik al vroegtijdig, soms al in de zomer, de nodige blaadjes laten vallen om te overleven. Eén jaartal met extreem maar vooral spectaculair weer springt er duidelijk uit en staat scherp in mijn geheugen gegrift, en dat is het jaar 1947. Mijn dierbare vrienden van het Kraaienbos zullen dit volmondig beamen. Eerst die barre winter met 86 vorstdagen en 39 ijsdagen en natuurlijk een Elfstedentocht en vervolgens die lange tropische zomer met vier hittegolven. Het was nauwelijks te harden voor flora en fauna, al heb ik mij er met verve doorheen geslagen. Wat een verademing is het dan als er na zo'n warme, maar vooral droge periode tijdens een hevig onweer plensbuien over je worden uitgestort. Het is optimaal genieten met zo'n verkoelende en verfrissende douche, zodat de blaadjes weer helemaal stofvrij worden gemaakt. Je ziet dat ik me na alle doorstane weersinvloeden als een rots in de branding staande heb weten te houden. Trouwens

voor mijn leeftijd zie ik er best nog wel patent uit, niet dan?

Wat ik verder nog meer heb moeten doorstaan

Nou van alles en nog wat, te gek om op te noemen. Laat ik voorop stellen dat er vanwege mijn ruwe oppervlak nooit initialen in mijn huid (schors) gekrast zijn, want dat voel je echt behoorlijk tot op je botten. Wat er in de takken is geslingerd of is blijven hangen zijn onder anderen fietsbanden, poppen, vliegers en allerlei kledingstukken zoals mutsen, sokken en zelfs kleurige slipjes. Deze niemendalletjes zullen duidelijk te maken hebben met wat we in de Achterhoek kennen als "brommers kieken". Eigenhandig deze voorwerpen verwijderen lukte me niet, maar de wind heeft me daarbij altijd wel een handje geholpen.

Toch heeft mijn stam best veel te verduren gehad, behalve de vele trappen en schoppen die ik te verduren kreeg, werden er regelmatig ook nog loeiharde ballen op mij afgevuurd. Ik heb er geen blauwe plekken aan overgehouden, daarentegen wel extra kurkweefsel gevormd. En zeker niet vergeten de vele piesstraaltjes van langslpende honden die even hun pootje licht-

ten en al die jongens, mannen en zelfs deftige heren die even hun eigen hondje uitlieten. Zeker in mijn jongere jaren was ik heel gevoelig voor die relatief hoge zoutconcentraties, maar na een flinke regenbui was het meeste leed wel weer geleden. Je went er ook wel aan. Zo is er ook een periode geweest dat kleine bengels, gewapend met een zelfgemaakte katapult, het op mij gemunt hadden. Er werd vooral gericht op mijn stam met stentjes, ronde kogeltjes en mijn zelf gefabriceerde vruchten. Wat een “eikels” van jongens zou je zo zeggen. Och ik vond het niet zo erg, het was voor mij meer een vorm van lichte massage.

De Sillevoldse kermis

Waar ik nog steeds met veel verlangen naar uitkijk en van kan genieten is de Silvoldse kermis, een jaarlijks evenement met de nodige optredens en shows. Onder mij en rondom mij is het dan enkele dagen een drukte van vanjewelste. Naast het fladderschieten en vogelschieten als vermakelijkheid, had je op de zondag allerlei spellen en sportwedstrijden zoals zaklopen, touwtrekken of bijvoorbeeld de sterkste man. Maar in vroeger tijden had de kermiscommissie toch wel zeer bijzondere attracties naar de wei gehaald, waarbij ik doel op de vliegemonstraties (1920/1927). Er was zoveel belangstelling voor dat unieke gebeuren dat veel mensen met

---

de tram vanuit Gendringen en Doetinchem naar Silvolde kwamen. In het dorp zag het zwart van de mensen en voor korte tijd raakten de doorgaande wegen voor even zelfs verstopt. Het leek wel of Silvolde twee of drie maal zoveel inwoners had.

De hele wei van d'n Iesselt stond ter beschikking van de festiviteiten. Voor deze bijzondere gelegenheid waren daartoe extra tribunes gebouwd. Deze gedenkwaardige kermissen in Silvolde zullen ongetwijfeld de krant hebben gehaald. Vanaf mijn plaats kon ik het allemaal prachtig op mijn gemak bekijken. En dan nog genieten van het geluid van de ronddraaiende carrousel, de zweefmolen met de opbollende zomerjurken van het vrouwelijk schoon, maar bovenal de heerlijke geur van de oliebolenkraam. Mijn huidmondjes staan dan extra ver open om die intens te kunnen opsnuiven. Heerlijk!

Voor veel mensen was de kermis in die tijd het evenement waar reikhalzend naar werd uitgekeken. Na een jaar van hard en zwaar werken, met weinig vertier en uitgaansmogelijkheden, had men wel weer zin in een verzetje. Er werd dan ook veel gedronken en aangezien men dat niet zo gewend was, waren dronkenlap-

pen vaak een vertrouwd beeld op een kermis. Ook dansen is niet weg te denken van een kermis, dus een meer dan uitgesproken gelegenheid voor de trouwlustigen.

Maar .....toen was het ineens afgelopen met kermis in de wei (1986). “Kreej-kreej, waar is mien wei”, werd er toen geroepen. Van mijn bevriende soortgenoten had ik gehoord dat waarschijnlijk de rommel en afval in de wei niet naar behoren waren opgeruimd en dan zijn de Heren van Wisch onverbidde-lijk! Na één jaar van absentie was de kermis wel weer terug in het Kraaijenbos, maar geen evenementen meer in de wei. Het zij zo.

Recente veranderingen in mijn omgeving.

Van wat verder terug in de tijd de bouw van het Isala College en heel dicht bij mij natuurlijk het verzorgingstehuis de Schuylenburgh, wat in de beginjaren nog een bejaarden-centrum heette (1970). Daarvoor moest er wel gekapt worden en een deel van het Kraaijenbos ging onder protest tegen de vlakke. Na de tweede grote uitbreiding van het tehuis kwam het complex wel heel dicht binnen mijn invloedssfeer. In de tijd van het bejaardencentrum wandelden hier nog vitale oudjes

---

vlotjes over het zandpad, maar conditie en mobiliteit zijn met de jaren dusdanig achteruitgegaan dat bijna niemand van de oudjes nog “los” loopt. Tegenwoordig zijn ze gekoppeld aan een driewieler of een scootmobiel.

Het valt mij op dat er momenteel in het Kraaienbos geen krassende kraai of roek meer is te bekennen. Vanwege de overlast voor de bewoners van het zorgcentrum heeft de gemeente zodanige maatregelen genomen dat het voor de zwarttrokken geen zin meer heeft om daar nog te nestelen en daarom naar omliggende plaatsen zijn uitgeweken.

Ook al gebruik ik zelf het woord kraai, toch weet ik dat daar eigenlijk roek moet staan, maar het woord Kraaienbos is inmiddels al zo ingeburgerd bij de Silvoldse gemeenschap, dat we daar niet meer aan gaan tornen.

Van het Kraaienbos is het een kleine stap naar het weidegebied van d'n Iesselt waar menig vos en ree zich laat zien alsook konijnen en rammelende hazen in het voorjaar. Maar met de weidevogels zoals grutto, scholekster en kievit gaat het helaas uitermate slecht.

Vroeger werden de weiden met geluid, kleur en spektakel opgevro-

lijkt. Het was toen een paradijs voor deze vogels. Het is nu een “doods” gebied geworden. Een teveel aan bemesting heeft geleid tot versterking en afname van het bodemleven, zodat er onvoldoende voedsel beschikbaar is voor deze weidebewoners. En natuurlijk zijn roofdieren zoals vos, buizerd en bunzing een gevaar voor de vogels, net als onvoldoende dekking door te vroeg en te vaak maaien.

De meest recente verandering is het plaatsen van de nieuwe hemelhoge elektriciteitsmasten. Als ik mijn blik instel richting DRU-complex, vallen de nog uitstekende delen als een schoorsteenpijp en de markante watertoren met het jaartal 1754 in het niet bij deze kolossale pijlers. Het is me een doorn in het oog, het is je reinste horizonvervuiling en een kapitale inbreuk en aantasting van ons mooie landschap.

Dat jullie als Achterhoekers dit allemaal toegelaten hebben. Zelf zou ik: ..... ?

En toen was de verbinding verbroken.

**Dank, zeer hartelijk dank me-
neer Quercus “mijn dikke eik”,
voor al je ontboezemingen over
de historie en de wederwaardig-
heden van Silvolde gedurende
de laatste 250 jaar.**

Op zoek naar Luciën

Marcel van Berkum

In het bulletin van Old Sillevold, najaar 1999, schreef Ben Harbers over de geschiedenis van het pand in de Pr. Bernhardstraat, waarin nu café 't Centrum is gevestigd.

Dat de locatie al meer dan een eeuw het centrum van het uitgaansleven in Silvolde is, blijkt uit een affiche in de collectie van Jan Gal. Het is de aankondiging van een 'Soirée Amusante et Musicale' op donderdag 9 januari 1902, aanvang 7 uur, op de bovenzaal van den Heer Th. Rademaker te Silvolde. De aankondiging wekt bevreemding en maakt nieuwsgierig. Niet alleen omdat hieruit blijkt dat al rond 1900 in deze lokaliteit optredens werden georganiseerd, maar tevens om wat de affiche nog verder vermeld. 'Soirée Amusante et Musicale te geven door den gevierden Hollandschen Karakterhumorist Luciën uit Breda (Herhaalde malen bekroond)'. Wie was deze Luciën waarvan de Silvoldenaren voor de entree van 50 en 80 cent ('heer en dame') genoten?

In de documenten, die Old Sillevold onlangs ontving van de familie Meijer, bleek een rekening te zitten van timmerman Koenders voor het

bouwen van een tribune ten behoeve van dit optreden; zie omslag achter.

Al gauw bleek uit speurwerk op internet dat deze Luciën begin 20e eeuw in Nederland inderdaad een razend populaire artiest was, die zelfs op sigarenblikken werd afgebeeld. Op de sites van het Geheugen van Nederland en het Theaterinstituut Nederland vond ik een overzicht van zijn sketches en liedjes, maar de doorbraak in de zoektocht naar gegevens over Luciën was een artikel in 'Tussen Paradijs en Toekomst' van mei 1997, een publicatie van de heemkundekring Hilvarenbeek. Het artikel is getiteld: Luciën, gentleman-humorist, De opvallende carrière van een Bekenaar (1870-1934), geschreven door Jan Naaijkens. Ik kreeg de volledige tekst van het artikel van de zoon van de schrijver. Met deze en aanvullende informatie kan een mooi beeld worden geschetst van een baanbrekende voorloper van de huidige cabaretiers.

Gentleman

Luciën Josephus Johannes de Lang werd op 19 september 1870 in Hilvarenbeek geboren, als zoon van

Luciën Josephus Johannes de Lang

de genees-, heel-, en verloskundige Petrus J.M. de Lang. Aanvankelijk werkte hij bij de Nederlandse Spoorwegen. Als lid van de Bredase rederijderskamer 'Vreugdendal' legde hij de grondslag voor zijn latere loopbaan als, wat wij nu zouden noemen, cabaretier. Eind 19e, begin 20e eeuw stelde dit beroep nog weinig voor. In een boerenkiel en met een feestneus brachten de humoristen op kermissen, feesten en partijen hun doorgaans platvloerse repertoire.

In de dorpsgemeenschap en de familiekring was het een hele schok, dat de zoon van een alom geachte geneesheer toetrad tot dit discutabele gezelschap. Maar Luciën wilde zijn vader niet te schande te maken en hield rekening met zijn afkomst. Daarom gebruikte hij uitsluitend

zijn voornaam als artiestennaam en kleepte zich in een sjiek rokkostuum. Ook was zijn repertoire gezuiverd van banaliteiten en dubbelzinnigheden, die de doorsnee humoristen hun dubieuze reputatie hadden bezorgd. Hij kreeg al gauw de ere naam 'gentleman-humorist' en gaf zo aan het beroep een geheel nieuwe dimensie.

Onderscheiden

Zijn ster rees snel en in 1902 trad hij op in het Rembrandttheater te Amsterdam, het walhalla voor toenmalige artiesten. O ja, en natuurlijk Silvolde. Hij stond op de planken van alle grote schouwburgen in Nederland en werd vele malen onderscheiden met voor die tijd belangrijke prijzen. De Tilburgsche Courant schrijft op 4 februari 1897: 'De heer Luciën de Lang heeft voor zijn gewaardeerde inzet een gouden medaille ontvangen met inscriptie, als blijk van waardering door Orpheus Tilburg. En op 11 november 1900: 'Onze vroegere Stadsgenoot de heer Luciën de Lang, de bekende humorist, trad gisteravond op te Rotterdam in het Circus Variété. Hij had buitengewoon veel succes. Vijfmaal moest hij terugkomen.' Hij trouwde in 1897 met de Haagse Christine van Dun, die hem soms bij optredens begeleidde en hem

Soirée Amusante et Musicale
 te geven door den gerraden Hollandschen Karakter-Humorist
LUCIËN uit Breda
 (Herhaalde malen bekroond.)
 en zijn bekwaam
Pianist de Heer LOUIS d'HELFT,
 op de Boerzaal van den Heer Th. RADEMAKER te Silvolde,
 op ~~Wensdag~~ **Januari 1902.** Aanvang 7 uur.

PROGRAMMA.

1. The Stars and Stripes. Marsch	SOCIA.
2. Zaterdag. Overture.	HEROÏC.
3. 'K kon erger zijn. Comische Scherz door	LUCIËN.
4. Rouw aan den Sölen. Walzer.	STRACON.
5. Alles weer het oude. Typische Hoordansje door	LUCIËN.
(Het veel succes voorgedragen is circus Fliegje, in Sijmpot Scherz- zingen, Harmonie Gesingen, Amsterdam, Scala Theatre's Hage, enz.)	
6. La Castrita. Marche Russe.	GAIEN.
7. Met z'n tweeën. Gnostische Hoordansje door	LUCIËN.
PAUZE.	
8. Uiter Duppel Affer. Marsch.	WAGEN.
9. Een chique vent. Gnostische Gnostische door	LUCIËN.
10. Epoca. Walzer.	WALTEFFEL.
11. Van de Bruidst. Historische Scherz door	LUCIËN.
12. The Liberty Bell. Marsch.	SOCIA.
13. Dat hebben wij. Koudere Scherz door	LUCIËN.
(Bekroont concourssommer met gouden medaille.)	
14. Transvalensisch met verblijd.	L. d'Helft.
15. Finale.	

ENTRÉE f.0.50; Heer en Dame f.0.80.
 Plaatje te bespreken à 10 ct.

ook vergezelde op een tournee door Nederlands-Indië.

Repertoire

Luciëns repertoire bestond uit voordrachten, sketches en liedjes met een vrolijke en soms ook dramatische inhoud. Een aantal nummers werd op grammofoonplaten vastgelegd, wat tamelijk uniek was voor die tijd. Ze waren populair en er waren zelfs regelrechte hits bij zoals 'Op d' Omnibus' en 'Het angstige bruidje', die door het publiek massaal werden meegezongen. 'Dat hebben wij! Typische karakter-scène' was één van de nummers die

door Luciën werd gespeeld in Silvolde. De bundel met tekst en muziek vermeld: 'Gecreëerd en met enorm succes voorgedragen door den Populairen Humorist Luciën'. In deze act kwam hij op met een accordeon en doet verslag van het artiestenleven.

Eerbied

Eind jaren twintig begon zijn roem te tanen en hij vestigde zich als sigarenwinkelier aan het Bezuidenhout in Den Haag. Blijkbaar was hij toch niet uit de gedachten van een ieder verdwenen, want in een krantenknipsel uit 1930 lezen wij dat het op 6 mei 40 jaar geleden is dat Luciën zijn loopbaan begon als humorist en conferencier en dat er zich een comité heeft gevormd 'om den man die zoovelen een aangenamen avond bezorgde, zelf een prettigen avond te bereiden'.

Carmiggelt

Simon Carmiggelt, geboren in Den Haag, vertelt in het verhaal Luciën in de bundel 'Vroeger kon je lachen' (1), hoe hij als kind de humorist heeft ontmoet. Zijn moeder was een grote fan en na een gezamenlijk bezoek aan de sigarenwinkel kocht hij uit nieuwsgierigheid de liedjestekst van 'Hoe ik vegetariër werd'.

IN HET VADERLAND TERUG.

De bekende humorist Luciën, dien wij op bovenstaande foto met zijn echtgenoot op een wandelritje in Padang (Sumatra) zien, is van zijn succesvolle tournee door Java, Madoera en een gedeelte van Sumatra, weer in Holland teruggekeerd.

Carmiggelt schrijft: "De zanger vertelt er in dat hij drie jaar getrouwd was geweest met een vrouwtje 'een snoesje, een guitje'. Ze nam echter met de huisvriend de benen naar Chicago. Daar liep het slecht met haar af. De nieuwe minnaar hakte het snoesje, het guitje met een bijl aan stukken. De gentleman humorist bemerkte het toen hij een Amerikaans blikje corned beef opende. Hij kreeg 'een rilling van griebel en

grauw, want tussen het vlees lei de trouwring mijner vrouw.'

Carmiggelt gaat verder: "Zolang de sigarenwinkel bestond heb ik er altijd met een zekere eerbied naar gekeken. Slapende honden moet je niet wakker maken en dode gentleman-humoristen evenmin. Ze zingen in de hemel verder."

Luciën de Lang overleed op 27 augustus 1934 in Den Haag.

Leo Jansen:

Herstel en verkoop van fietsen en elektra (1931–1962)

Robbie Wolters

Leonardus Theodorus Willebrordus (Leo) Jansen werd geboren op 6 november 1891 aan de Rozengaardseweg in Doetinchem. Zijn ouders hadden een stukadoorsbedrijf. Omdat er in de Achterhoek nauwelijks werk was, verhuisde het gezin begin 20ste eeuw van Doetinchem naar Bocholt.

Leo leerde het vak van rijwielherteller oftewel fietsenmaker in zijn diensttijd die hij vervulde bij het regiment Huzaren van Boreel, een cavalerie-eenheid van de Koninklijke Landmacht. Het paard was hét vervoermiddel, maar omstreeks de Eerste Wereldoorlog werd het steeds meer vervangen door het rijwiel.

Na zijn diensttijd ging Leo terug naar Bocholt. Zijn ouders waren overleden. Zijn vier broers woonden op zichzelf en Leo ging in de kost bij de moeder van zijn toekomstige vrouw. Hij trouwde in 1921 met Katharina Wilhelmina Hofstede, roepnaam Käthe. Aan de Karlstrasse 37 begon hij een bedrijf voor de verkoop en reparatie van

fietsen. Het gezin kreeg vier kinderen: Sophie, Louise (Loes), Bruno en Annie. De familie was zeer muzikaal. Vader Leo speelde viool en zong regelmatig samen met zijn Käthe. Sophie en Loes speelden gitaar, Bruno ukelelebanjo en Annie piano.

Het jaar 1934 was voor het gezin een onaangenaam jaar. Er was brand in de werkplaats. Bovendien werd het gezin beschuldigd van ‘Deutschfeindlichkeit’. Het één zou met het ander te maken hebben gehad. In 1933 was Hitler rijkskanselier geworden. De stemming tegenover buitenlanders werd er niet beter op. Bruno werd geweigerd op het gymnasium en de kinderen werden gedwongen op school de Hitlergroet te brengen.

De Duitsers zagen liever Duitse producten dan buitenlandse importproducten, de Hollandse fietsen van het gezin werden als pesterij dan ook geregeld afgepakt. Leo moest vervolgens naar het politiebureau om de fietsen terug te vragen. Hij werkte rond die tijd al

---

doordeweeks in Silvolde. Een verhuizing lag voor de hand.

Silvolde

En zo geschiedde. In Silvolde huurde het gezin een deel van het pand van groenteboer Gerardus Petrus Paulus Mulder aan de Ulftseweg 19, tussen Michelbrink en kruidenier Thé Colenbrander. Hier werd het rijwielherstelbedrijf voortgezet.

Fietsen van de merken Juncker en Simplex werden verkocht, evenals elektra. In 1941 verhuisde de familie naar Ulftseweg 7 en betrok daar de helft van een dubbel woonhuis van Salemink. In de andere helft woonde de familie Betting, kleermakers van beroep. Het bedrijf van Leo Jansen kreeg zo meer armslag,

want achter het pand was een ruime werkplaats. Er werden nu ook elektrische installaties aangelegd. Fietsbanden kocht Leo rechtstreeks bij Vredestein. Daarvoor fietste hij

of Käthe naar Doetinchem. Voor andere onderdelen ging Käthe met de bus naar de groothandel in Arnhem. Dat was nog een flinke wandeling vanaf het busstation naar de groothandel. De eerste knecht in het bedrijf van Leo Jansen was Boelie Romp uit Gendringen. Eind jaren veertig vertrok hij naar Indonesië. Karel Roordink uit Keijenborg was zijn opvolger.

Brand

Op zaterdag 15 september 1951, daags voor de kermis, brak ook hier brand uit. Oorzaak was een defect in een petroleumstel in de badkamer. Brandweer, gezinsleden en burens redden een deel van de inboedel en de voorraad, die werd opgeslagen aan de overkant van de weg bij smid Somsen. Volgens de verhalen bracht Leo allereerst zijn viool in veiligheid. De schade had ongetwijfeld beperkt kunnen worden als de Silvoldse brandweer niet over zulk ondeugdelijk en verouderd materiaal had beschikt. Fons ten Have, lid van de brandweer, vertelde dat de bluswerkzaamheden moeizaam verliepen, omdat de meeste slangen lekten en de spuitinstallatie defect was.

Na de brand verbleven vader en

---

moeder Jansen en dochters Sophie en Loes tijdelijk bij de burens, de familie Henk en Miep Verheijen. Annie kwam terecht bij het gezin van postbode Mulder in de Schoolstraat, de ouders van Wilma, Bruno's toekomstige echtgenote. Jansen kocht het pand met brandshade en herstelde het met hulp van aannemer Hofstad van de Berkenlaan. In 1962 kwam een einde aan de werkzaamheden en het bedrijf. De familie Jansen verkocht hun pand aan J.J. (Jan) van den Burg, afkomstig uit Den Haag, en verhuisde naar een woning aan de Laan van Schuylenburch 7, waar Leo ging tuinieren in de moestuin. Dochter Annie woont er nog met haar man Frans Pastoors. Leo Jansen overleed op 1 oktober 1979 in Silvolde. 'Hij was een man met een groot geloof en een onwrikbaar vertrouwen', lezen we op het bidprentje.

Verhalen

Leo Jansen was penningmeester van het Silvolds Zakencentrum. Hij was bevriend met Bertus Regelink en dokter Ris. Hij legde graag een kaartje: rikken, tikken, solokaarten en hartenjagen. Hij kaartte vaak op zondagavond in een kaartgroep

met de heren Betting en Belterman. Op een keer werd er onder het kaarten aan de winkeldeur gebeld door een jongeman. Hij wilde op de fiets in het donker naar Lichtenvoorde, maar het licht was defect. Leo zette er een nieuw lampje in en de kosten waren 25 cent. De jongen had geen geld bij zich en zou het een keer komen brengen...

In de oorlogsjaren deed één van de dochters vaak de winkelverkoop. Dochter Loes kreeg in de winkel regelmatig bezoek van Jan Weykamp, die een oogje op haar had. Op een dag trof deze Jan bij zijn winkelbezoek niet Loes aan, maar vader Leo. Hij wist zo vlug niets anders te verzinnen dan om een fietspomp te vragen. "Dat doe ik wel even", zei Leo en wilde de banden oppompen. Buiten aangekomen bleek de fiets van houten hoepels voorzien vanwege de schaarste aan banden. Na de oorlog emigreerde Jan Weykamp naar Canada. Iemand uit de Lichtenberg wilde een fiets bij Leo kopen. Bij het achterwiel zat een pin waarop je een voet zette. Je stepte om gang te maken, door aan het stuur te trekken hees je jezelf in het zadel. In die tijd werden de handvatten niet

---

vastgezet, omdat de klant uit verschillende modellen kon kiezen. Er was niet verteld dat de handvatten los zaten en de man maakte een fikse buiteling. Of de aankoop nog is doorgegaan is onbekend.

Ulftseweg 7

Behalve fietsen verkocht Jan van den Burg bromfietsen van het merk Avaros en Flandria en had hij een machinefabriek. Hij installeerde de eerste benzineautomaat van het dorp aan de zijkant van de winkel. Je kon er tanken na inworp van een gulden. Kort na de overname ging Van den Burg failliet.

Buurman Antoon Kolks kocht het pand om er na verbouwing een woonwinkelhuis van te maken. In de winkel kwam een vestiging van 'Het Zuivelhuis'.

Daarna waren er diverse uitbaters in het pand: Elka Slijterij, bloemenwinkel Cees Hagen, antiekhandel Het Oudste Huijs en klokkenreparatie Odijk.

Sinds 1998 siert een muurschildering van Willem Matse het pand: een klok zonder wijzers; een fietsje in de hoeken verwijst naar Leo Jansen, een boter-kaas-en-eieren spelletje duidt op Toon Kolks. Ook staat er het oude wapen van de ge-

meente Wisch op. En de afbeeldingen van een zeerob en uien verwijzen naar Robbie en Charlotte Wolters, opdrachtgevers voor de muurschildering. Het onderschrift: 'Niet de tijd maar wij gaan voorbij', vrij naar een bijbelse zegswijze, is een suggestie van klokkenmaker Henk Derksen.

Dit artikel is mede gebaseerd op een gesprek met Sophie en Annie Jansen, dochters van Leo Jansen, op 4 december 2017.

Leo en Käthe Jansen-Hofstede in de tuin achter hun huis aan de Ulftseweg. Op de achtergrond de R.K. Jongensschool.

Bontebrugkerk aan de eredienst onttrokken – 18-02-2018

Bernard Dorrestijn

Zondagmiddag 18 februari l.l. is hier een periode van 130 jaar gereformeerd kerkelijk leven met een laatste kerkdienst afgesloten.

Het kerkgebouw is recentelijk in particuliere handen overgegaan.

Het betreft het derde kerkgebouw van de Gereformeerde Kerk Silvolde-Gendringen, me dunkt voldoende reden voor een korte historischeschrijving.

In 1880 en volgende jaren poneerden dr. Abraham Kuiper te Amsterdam en anderen in de kerkelijke pers van die dagen dat de Nederlandse Hervormd Kerk hoognodig opnieuw 'hervormd' moest worden. Volgens hen ging zij (de kerk) al te zeer gebukt onder vrijzinnige prediking en de reglementen van koning Willem I uit de jaren 1815/16. Om hun gemoedstoestand te schetsen haalden ze zelfs het oude woord doleren (is: treuren) van stal.

De beweging werd dan al gauw met het woord Doleantie aangeduid.

In tegenstelling tot hun bedoeling kwamen Kuiper en de zijnen echter zelf buiten de kerk te staan. Dit noopte hen in 1886 tot de stichting van een nieuwe kerk, de Nederduits Gereformeerde Kerk.

(Na/met de fusie met de Christelijk Gereformeerde Kerk in 1892 koos men voor de benaming: Gereformeerde Kerken in Nederland).

Ook in onze omgeving sympathiseerden enkele families met de Doleantie-beweging. Te Silvolde betrof dit de families Smit, Barink, Colenbrander en Vonderhorst; te weinig echter om een eigen kerkelijke gemeente vormen. Te Gendringen-Breedenbroek waren dit de families Teeuwsen, Seesink en Oenk, eveneens te weinig om een eigen kerk in de steigers te zetten. Dit bracht hen tot samenwerking en op 3 oktober 1887 tot de instituering van de Nederduits Gereformeerde Kerk Silvolde-Gendringen.

De eerste kerk

Halverwege Gendringen en Silvolde, in een vrijwel onbewoond gebied aan de grindweg naar Dinxperlo en in de omgeving van de Bontebrug over de Olde Strang, had men reeds op 17 september 1887 á f 240,-- een stuk grond gekocht, met de bestemming: kerkbouw. De architect en aannemer(s) zijn me niet bekend. Het valt te veronderstellen dat de aanvoer van de stenen en andere bouwmaterialen

Aan de Bontebrug, circa 1920. Rechts de eerste Gereformeerde kerk van 1887. In het midden de School met den Bijbel van 1891. Links de pastorie van 1903.

len door de leden zelf verzorgd is; de meesten hunner behoorden immers tot de boerenstand en beschikten hiervoor over voldoende paarden, karren, wagens en personeel. Het werd een eenvoudig zaalkerkje met voorin een consistoriekamer (kerkenraadskamer). Totale bouwkosten: f 1085,--.

Op zondag 11 december 1887 kon het kerkje reeds in/met een eerste kerkdienst in gebruik genomen worden. Volgens de overlevering vormde het middenpad in de kerk de scheidslijn tussen de zitplaatsen van aan de ene kant de mannen en aan de andere kant de vrouwen en de kinderen. Een notitie in het kasboek van voerman Van Dam te Terborg roept een vraag op; we lezen: '25 april 1891 1000 pannen naar de doller kerk bij Ulft'. Moeten

we hieruit opmaken dat 'de dollen' de eerste jaren onder de open hemel zijn samen gekomen? Meer waarschijnlijk is dat Van Dam de activiteiten van 'de dollen' niet goed uit elkaar heeft weten te houden. De gereformeerden van Bontebrug en enkele anderen hadden namelijk in 1889 ook een 'Vereniging tot stichting en instandhouding van een School met den Bijbel te Gendringen-Silvolde' opgericht. Deze vereniging kocht aan de zandweg achter de kerk een terrein ten behoeve van de bouw van een schoollokaal annex onderwijzerswoning. 'k Veronderstel nu dat Van Dam in voorjaar 1891 de benodigde dakpannen heeft aangevoerd. In augustus van dat jaar stonden de school en woning er en op 31 augustus (de elfde verjaardag van koningin Wil-

---

helmina) kon meester Veenendaal de eerste leerlingen verwelkomen. De eerste voorganger van de kerkelijke gemeente was de heer Hendrik Ormel uit Aalten, die aanvankelijk ook nog te Aalten woonde, maar vervolgens bij zijn latere schoonouders, de familie Teeuwsen (thans Bosweg 4, Voorst) introk. Dit hield in dat de jonge gemeente eerst nog niet tot de aankoop of bouw van een pastorie over hoefde te gaan. Maar in 1899 vertrok de heer Ormel naar de kerk van Barchem. Nu moest men naar een nieuwe herder en leeraar omzien en naar een geschikte woning voor deze. Men kocht aan de overkant van het zandpad een stukje grond van boer Arend Hammink en zette er een nette woning op. En intussen beriep men ds. Ubbo Ubbens en die nam er in februari 1903 zijn intrek. Vervolgens is er lange tijd wat de gebouwen betreft niets te melden, maar rond 1930 begint men richting een geheel nieuwe kerkgebouw te denken.

De tweede kerk

Men kocht er naast de pastorie een bouwterreintje van Hammink bij en verleende architect J. Vellekoop te Gendringen de opdracht om een nieuwe kerk te ontwerpen. En het resultaat van zijn arbeid mocht er

zijn: een in rode baksteen opgetrokken eenbeukig zaalkerkje, met aan de noordwestkant een ranke toren in dezelfde stijl, en voorlangs een consistorie/verenigingslokaal. Het was crisistijd, maar desondanks durfde men toch tot de bouw te besluiten, á f 12.000,--. De aanbesteding vond op maandag 22 februari 1932 plaats en reeds op donderdag 7 april mocht dominee M. Wielemaker de 'eerste steen' leggen. De aannemers waren de heren A. Gosseling en J.F. Hengeveld te Gendringen en al in september 1932 stond de nieuwe kerk er! Bij de ingebruikname preekte dominee M. Wielemaker over Psalm 89 vers 16a: 'Welgelukzalig is het volk dat het geklank kent', volgens de berijmde Psalm: 'Zalig is het volk dat U de lofzang zingt'. De nieuwe kerk was van alles voorzien, behalve van klokken en een uurwerk. Koster Herman ter Horst had daar ook geen omkijken naar, maar zijn collega's op de DRU zeiden: 'Herman is köster van un kerk met rubberen klokken'.

Intussen begonnen zich in die tijd bij onze oosterburen bij Dinxperlo over de grens, vreemde ontwikkelingen af te tekenen. Zo vreemd zelfs dat Hitler-Duitsland in mei 1940 met een groot leger onze

De tweede Gereformeerde kerk, 1932-1945.

landsgrens overtrok. Vijf jaar lang hebben we onder de terreur van de overweldigder moeten leven. Maar gelukkig kwamen de geallieerden ons op Goede Vrijdag 30 maart 1945 – ook weer vanaf de Dinxperloseweg – van de bezetters bevrijden! Te Bontebrug pauzeerden ze even en parkeerden ze een brandcarrier aan de westkant van de kerk... In Ulft hielden zich echter nog Duitsers op ... en vuurden er een brandbom op af ... met 't gevolg dat de kerk en de pastorie in vlammen opgingen... Slechts 12½ jaar heeft de tweede Bontebrugkerk er gestaan...

In 1932 had men het eerste kerkje aan het schoolbestuur verkocht, die het toen als gymnastiekzaal inrichtte. Nu mocht de kerkelijke gemeente het 's zondags weer als kerkzaal

gebruiken. Dominee Wielemaker en gezin kregen een tijdelijke woning in Ulft toegevoegd, en nadien in Silvolde. De kerkenraad stelde intussen alles in het werk om weer een pastorie en een kerk op te richten. Er werd een bouwcommissie gevormd, met burge-

meester Joost Boot als voorzitter en de heer Jac Boll als secretaris.

De derde kerk

Het laat zich denken dat er in 1945 en volgende jaren grote schaarste aan stenen en andere bouwmaterialen heerste. Ter regulering van dit alles richtte de regering het Wederopbouw-instituut op. De bouwcommissie en de architecten waren dan ook in sterke mate aan dit instituut gebonden. Het Architectenbureau Rotshuizen en Dekker te Arnhem kreeg de tekenopdracht voor de nieuwe kerk en pastorie. Reeds in een vroeg stadium werd besloten dat de nieuwe kerk en pastorie van plaats zouden wisselen: de pastorie aan de noordwestkant, de kerk aan zuidoostkant. Het meest urgent was een nieuwe pastorie; die werd dan ook het eerst aanbesteed. De bouw

De derde kerk van 1949 met toren van 1951. Rechts de eerste kerk van 1887; de oude kerkraden in de zijgevel zijn inmiddels vervangen. Het gebouw is in 2002 afgebroken; het ronde raam in de voor-gevel bevindt zich thans in de plaatselijke tuinmuur.

werd aan de laagste inschrijver, aannemer Jansen te Terborg, gegund en deze leverde het pand reeds in 1947 op, waarna de familie Wielemaker er zijn intrek nam.

De laagste inschrijver voor de bouw van de kerk was aannemer H. Suselbeek te Silvolde, die de nieuwe kerk in september 1949 kon opleveren. De bouwcommissie opteerde voor ongeveer eenzelfde kerkje als het verloren gegane, maar Wederopbouw bepaalde dat de nieuwe kerk een aantal meters hoger en breder moest worden. De bouwkosten bedroegen f 150.000,-- welke werden opgebracht door Wederopbouw, verzekeringsgelden,

eigen bijdragen gemeenteleden en een rondgang langs de leden van de kerken in de Classis Zutphen van de Gereformeerde Kerken. Het kerkje van de Gereformeerde kerk van Dinxperlo was ook

verloren gegaan. Het Classisbestuur besloot dat beide kerken een collecterondgang mochten houden bij alle kerkleden in de classis. Vele dagen stapten onze collectanten op de fiets en gingen dan met een lid van de andere kerk bij de leden van die kerken langs. De rondgang bracht f 34.000,-- op, waarvan f 20.000,-- aan Silvolde-Gendringen werd toebedeeld en de rest aan Dinxperlo.

Op maandagavond 5 september 1949 vond de feestelijke ingebruikname van de nieuwbouw plaats. Die avond hadden vele gemeenteleden en de architecten en de aannemer in de nieuwe kerk

---

plaats genomen. In een gloedvol betoog droeg de voorzitter van de bouwcommissie, burgemeester J.J.G. Boot (inmiddels te Ede), het kerkgebouw aan dominee Wielemaker en de kerkenraad over. En vervolgens voerden dominee Wielemaker en vele anderen het woord.

Ds. Melis, de interim hervormde dominee van Silvolde, sprak de wens uit dat men ooit nog eens in dezelfde kerk zou samenkomen... Vanwege de schaarste aan stenen moest de bouw van de toren en het verenigingsgebouw nog twee jaartjes wachten, maar in 1951 werden die dan toch ook gerealiseerd.

Rond 1970 werd de roep om een groter verenigingsgebouw steeds luider en werden ijverig plannen gemaakt. Theo Kraaijenbrink werd gevraagd een tekening te maken en het werk werd voor een groot deel in de vrije tijd door de gemeenteleden uitgevoerd. De feestelijke ingebruikname was op zaterdagavond 21 oktober 1972. Toen werd ook naam 'Bruggehoofd' bekend gemaakt. Bruggehoofden hebben een zeer nuttige functie bij het bruggen slaan! Nadien hebben enkele jongelui in de werkplaats van smid Henk Schoppers een stel ijzeren staven tot de naam Bruggehoofd omgebo-

gen en op het gebouw bevestigd! Het verenigingsleven en het gehele kerkelijke leven floreerden volop!

Hereniging en ontkerkelijking

In de loop der jaren groeiden de gereformeerden en hervormden weer steeds meer naar elkaar toe. Het zogenaamde 'Samen-op-weg-proces' van de NHK, GKN en Lutherse Kerk leidde in 2004 tot de vorming van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). En in 2010 volgde de fusie van de NHK van Gendringen en de GKN van Silvolde-Gendringen tot de Protestantse Gemeente Gendringen-Bontebrug. Hierdoor en vanwege de toenevende ontkerkelijking was de instandhouding van de pastorie en de kerk te Bontebrug niet meer nodig en uitvoerbaar, hetgeen in december 2010 tot de verkoop van de pastorie leidde, in 2018 gevolgd door die van het kerkgebouw.

Op zondag 18 februari 2018 werd er de laatste kerkdienst gehouden; aan het eind van de dienst droegen de kerkenraadsleden de kanselbijbel, doopschaal, wijnkan en bekers de kerk uit. Einde van een tijdperk! De Bontebrugkerk staat op de Gemeentelijke Monumentenlijst – en blijft daar op staan – en blijft daarmee het meest beeldbepalend gebouw van de buurtschap Bonte-

Activiteitenkalender 2018

Dinsdag 20 februari: Jaarvergadering met aansluitend een video ‘Mijn Nolstalgisch Nederland–Mijn Achterhoek’.

Aanvang: 19.30 uur, locatie: Grandcafé Zorgcentrum ‘De Schuylenburgh’.

Woensdag 28 maart: Soosavond in tegenstelling tot eerder gemeld wordt vanavond de lezing over Kunst in Silvolde door Evelien Jorna gepresenteerd.

Na de pauze vertelt Michaël van Beek, zoon van Marius Van Beek, de kunstenaar die de kei van Jaartsveld gemaakt heeft, over het leven van zijn vader als beeldhouwer en vertoont hij de film van de Nijlreis van zijn vader.

Aanvang: 20.00 uur, locatie: Grandcafé ‘De Buurman’.

Donderdag 7 juni: Zomer-activiteit.

Dorpswandeling met kunst, cultuur en natuur. Aanvang: 19.00 uur.

Start vanaf het podium op de Markt met een nazit als afsluiting van het verenigingsjaar.

Zaterdag 8 september: Open Monumentendag, thema “In Europa”.

Heemkundige Vereniging

Old Sillevold

Opgericht 18 februari 1997

Bestuursamenstelling:

Voorzitter:

Robbie Wolters

‘Tweede Voorzitter:

Jan Pierik

Secretaris:

André Tangelder

Prins Willem Alexanderstr. 5

7064 GH Silvolde

tel. 0315-32 75 90

email:

info@oldsillevold.nl

Penningmeester:

Karin Hendriksen

Kroezendijk 2

7064 KX Silvolde

tel. 0315-681608

email:

info@oldsillevold.nl

Bibliothecaris

Willie Dieker

Fazantplein 12

7064 EG Silvolde

tel: 0315-328334

Bestuursleden:

Ton van der Kemp

Els Kraan

Lidmaatschap:

Vanaf € 16,00 per jaar.

Bankrekening:

NL11 RBRB 0979 8454 32

Regiobank Silvolde

t.n.v. penningmeester

Old Sillevold

www.oldsillevold.nl

**Paul Klomberg
Assurantiën**

Winkelhorst Ledermode

**Grand Café
De Buurman**

**Frank's
Barbershop Haarmode**

**Maurits Heebink
Tuinbeheer**

Rijnlandhaven Makelaardij

De heemkundige vereniging dankt de op deze pagina genoemde bedrijven en organisaties voor hun financiële ondersteuning.

1402 Nota

Nordt Her. Th. Kadematien
Lidit van
B. Koenders Timmerman Sillevold

	Bevordant vanth Jaare 1401	27 57
Januari 11	Geneert 6 in 3 schermen gemaakt	• 75
	38 voet 1 x 3 de rure hout	1 40
	32 voet 1 x 2 d. latte	• 32
cht.	Geneert 5 in 2 man Tribuen	• 65
	voor Lucien gemaakt	•
	hout en spijlers	• 15
cht.	de Tribuen weg ge hoken	25
Febru 3	de 2 binten deure gerepareer	13
Maart 3	Geneert 17 in aanch 2 deure	2 21
	Trame mit deure en glas raam	
	1/2 bijgelluich geneert 19 in dte	2 47
Maart 15	Geneert 10 in vante latte stator	1 30
	1/2 bijgellen 5 geneert 55 in	7 15
Maart 22	1/2 bijgelluich geneert 37 in	4 81
	38 voet 3 x 5 deure rure voor 2 deuren	3 42
	2 litten dafels 2 3/4 voet 2 3 x 5 de	1 00
	7 voet 1/2 d. gerechofeld of van 2 deure	2 62
	1/2 voet 1 de rure klomp op de deuren	1 68
	1 litten onder dorpel	•
	2 voet 1/2 de que plank van hime raam	•

Rekening timmerman Koenders

Losse nummers € 3,50 per stuk
www.oldsillevold.nl